

Druhá časť Monitora vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2016 obsahuje 28 správ jednotlivých krajín. Na základe najaktuálnejších kvantitatívnych a kvalitatívnych dôkazov sa tu predstavujú a hodnotia hlavné najnovšie a pokračujúce politické opatrenia v každom členskom štáte EÚ, pričom sa dôraz kladie na vývoj od polovice roku 2015. Ide teda o doplnenie súčasných zdrojov informácií, v ktorých sa uvádza opis vnútroštátnych systémov vzdelávania a odbornej prípravy.

Štruktúra správ jednotlivých krajín je takáto: v oddiele 1 sa predkladá štatistický prehľad hlavných ukazovateľov vzdelávania a odbornej prípravy. V oddiele 2 sa stručne identifikujú hlavné silné stránky a problémy systémov vzdelávania a odbornej prípravy jednotlivých krajín. V oddiele 3 sa skúmajú výdavky na vzdelávanie, ako aj otázky týkajúce sa demografie a zručností. Oddiel 4 sa sústreďuje na predčasné ukončenie školskej dochádzky, vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve a základné zručnosti ako dôležité oblasti súvisiace s bojom proti nerovnosti a podporou začleňovania. V oddiele 5 sa riešia politiky zamerané na modernizáciu školského vzdelávania, ktoré sa okrem iného týkajú učiteľského povolania a digitálnych a jazykových zručností. V oddiele 6 sa rozoberajú opatrenia na modernizáciu vysokoškolského vzdelávania. Oddiel 7 obsahuje informácie o odbornom vzdelávaní a príprave, ako aj o vzdelávaní dospelých.

Rukopis bol dokončený 15. septembra 2016.

ec.europa.eu/education/monitor

Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede na vaše otázky o Európskej únii.

**Bezplatné telefónne číslo (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Za poskytnutie informácií sa neplatí, podobne ako za väčšinu hovorov (niektorí mobilní operátori, verejné telefónne automaty alebo hotely si však môžu účtovať poplatok).

Cover image: © Shutterstock.com

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete.

Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2016.

ISBN 978-92-79-58731-3

ISSN 2466-9997

doi:10.2766/275156

© Európska únia, 2016

Rozmnožovanie je povolené len so súhlasom autora.

1. Kľúčové ukazovatele

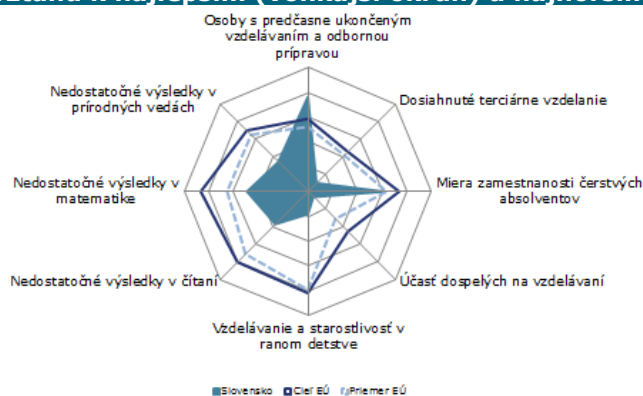
		Slovensko		Priemer EÚ		
		2012	2015	2012	2015	
Referenčné hodnoty ET 2020						
Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)	Spolu	5,3%	6,9%	12,7%	11,0%	
Dosiahnuté terciárne vzdelanie (vo veku 30 - 34 rokov)	Spolu	23,7%	28,4%	36,0%	38,7%	
Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve (od 4 rokov po vek začatia povinnej školskej dochádzky)		76,9% ¹¹	77,4% ¹⁴	93,2% ¹¹	94,3% ¹⁴	
Podiel 15-ročných mladých ľudí s nedostatočnými výsledkami:	v čítaní	28,2%	:	17,8%	:	
	v matematike	27,5%	:	22,1%	:	
	v prírodných vedách	26,9%	:	16,6%	:	
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 - 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom)	ISCED 3 - 8 (spolu)	68,6%	75,2%	75,9%	76,9%	
Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní (vo veku 25 - 64 rokov)	ISCED 0 - 8 (spolu)	3,2%	3,1%	9,2%	10,7%	
Ostatné kontextové indikátory						
Investície do vzdelávania	Verejné výdavky na vzdelávanie ako percentuálny podiel HDP	4,1%	4,1% ¹⁴	5,0%	4,9% ^{14,P}	
	Výdavky na verejné a súkromné inštitúcie na študenta v € PPS	ISCED 1 - 2	:	€4 278 ¹³	:	: ¹³
		ISCED 3 - 4	€3 821 ^d	€4 299 ¹³	:	: ¹³
		ISCED 5 - 8	:	: ¹³	:	: ¹³
Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)	narodené v krajine	5,3%	6,9%	11,6%	10,1%	
	narodené v zahraničí	:	:	24,9%	19,0%	
Osoby s dosiahnutým terciárnym vzdelaním (vo veku 30 - 34 rokov)	narodené v krajine	23,7%	28,2%	36,7%	39,4%	
	narodené v zahraničí	:	:	33,8%	36,4%	
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 - 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom)	ISCED 3 - 4	61,6%	69,3%	69,7%	70,8%	
	ISCED 5 - 8	75,2%	80,3%	81,5%	81,9%	
Vzdelávacia mobilita	Mobilita hosťujúcich absolventov (1. stupeň vysokoškolského štúdia - bakalár)	4,2% ¹³	4,2% ¹⁴	5,5% ¹³	5,9% ¹⁴	
	Mobilita hosťujúcich absolventov (2. stupeň vysokoškolského štúdia - magister/inžinier)	3,5% ¹³	4,4% ¹⁴	13,6% ¹³	13,9% ¹⁴	

Zdroje: Eurostat (podrobnejšie informácie sú uvedené v oddiele 9); OECD (PISA).

Poznámky: údaje sa týkajú váženého priemeru EÚ, vzťahujú sa na rôzny počet členských štátov v závislosti od zdroja; b= zlom v časovom rade, d= definícia sa líši, p= predbežné, u= nízka spoľahlivosť, 11 = 2011, 13 = 2013, 14 = 2014.

Ďalšie informácie sú uvedené v príslušnom oddiele prvého zväzku (ec.europa.eu/education/monitor).

Graf 1. Pozícia vo vzťahu k najlepším (vonkajší okruh) a najhorším výsledkom (stred)

Zdroj: výpočty GR pre vzdelávanie a kultúru na základe údajov Eurostatu (LFS 2015) a OECD (PISA 2012).

Poznámka: všetky výsledky sú zaznamenané medzi maximom (najlepšie dosiahnuté výsledky, ktorým zodpovedá vonkajší kruh) a minimom (najhoršie dosiahnuté výsledky, ktorým zodpovedá stred grafu).

2. Hlavné body

- Nová vláda začala s ambicióznymi reformami na všetkých úrovniach vzdelávania a začala s prípravami 10-ročnej stratégie v oblasti vzdelávania. Zároveň sa zaviazala, že sa bude zapájať do širokých konzultácií s cieľom podporiť tieto procesy.
- Sociálno-ekonomické zázemie žiakov má silný vplyv na študijné výsledky pričom je potrebné zvýšiť účasť Rómov na všeobecnom vzdelávaní. Hoci miera predčasného ukončenia školskej dochádzky zostáva v porovnaní s EÚ naďalej nízka, od roku 2010 sa neustále zvyšuje a je osobitne vysoká vo východných regiónoch a v prípade Rómov.
- S cieľom zabezpečiť vyššiu mieru účasti dochádza k posilneniu kapacít zameraných na vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve. To by mohlo predovšetkým dopomôcť k zlepšeniu študijných výsledkov sociálno-ekonomicky znevýhodnených žiakov.
- Kľúčom k zlepšeniu študijných výsledkov a zníženiu nerovnosti v oblasti vzdelávania bude zvyšovanie atraktívnosti učiteľského povolania u talentovaných mladých ľudí a skvalitnenie všetkých fáz vzdelávania učiteľov.
- Vo vysokoškolskom sektore prebieha rozsiahla reforma v oblasti akreditácie, financovania, spolupráce so zamestnávateľmi a rozširovania sociálnej skladby študentov.

Rámček 1: Odporúčanie pre jednotlivé krajiny týkajúce sa vzdelávania a odbornej prípravy v rámci európskeho semestra 2016

Odporúčania pre Slovensko v rámci európskeho semestra 2016 (Rada Európskej únie 2016) zahŕňali odporúčanie týkajúce sa vzdelávania a odbornej prípravy:

Zlepšiť výsledky v oblasti vzdelávania zvyšovaním atraktívnosti učiteľského povolania a posilňovaním účasti rómskych detí na všeobecnom vzdelávaní už od raného detstva.

3. Investovanie do vzdelávania s cieľom riešiť demografické problémy a problémy kvalifikácie

Výdavky verejných financií Slovenska na vzdelávanie v roku 2014 dosiahli 4,1 % HDP, čo je výrazne menej ako priemer EÚ vo výške 4,9 %¹. Podobnú alebo nižšiu úroveň zaznamenali len štyri ďalšie členské štáty. Súčasťou vyhlásenia vlády, ktorá nastúpila do úradu v marci 2016, je záväzok do roku 2020 navýšiť rozpočet v oblasti vzdelávania o 2 miliardy EUR, pričom polovica z tejto sumy bude pochádzať zo zdrojov EÚ.

Orgány správy zvýšili platy učiteľov a iných pedagogických pracovníkov o 4 % v januári 2016 a o 6 % v septembri 2016. Vztahuje sa to aj na učiteľov v inštitúciách vysokoškolského vzdelávania. Učitelia však tieto zvýšenia považujú za nedostatočné. Ministerstvo školstva oznámilo možnosť ďalšieho zvýšenia v roku 2017 a v súlade s Národným programom reforiem na rok 2016 sa v rokoch 2018 – 2020 predpokladá priemerné ročné zvyšovanie o 6 % (ministerstvo financií, 2016). Plánuje sa rýchlejšie zvyšovanie platov pre mladých učiteľov, aby sa zvýšila príťažlivosť tohto povolania pre talentovaných mladých ľudí². V porovnaní so zvyšovaním platov väčšiny zamestnancov vo verejnom sektore ostávajú platy učiteľov naďalej veľmi nízke, a to aj v medzinárodnom porovnaní (OECD 2015)³.

¹ Zdroj: Eurostat, databáza výdavkov verejných financií podľa funkčného začlenenenia, tabuľka gov_10a_exp.

² Toto rýchlejšie zvyšovanie platov mladých učiteľov podporuje aj skutočnosť, že v medzinárodnom porovnaní sú rozdiely v platoch výraznejšie u mladých učiteľov (Inštitút vzdelávacej politiky, 2015)

³ Platy učiteľov na stupni primárneho a sekundárneho vzdelávania sú viac ako o polovicu nižšie ako platy ostatných pracovníkov na Slovensku s podobným dosiahnutým vzdelaním: tento pomer je druhý najnižší spomedzi krajín OECD.

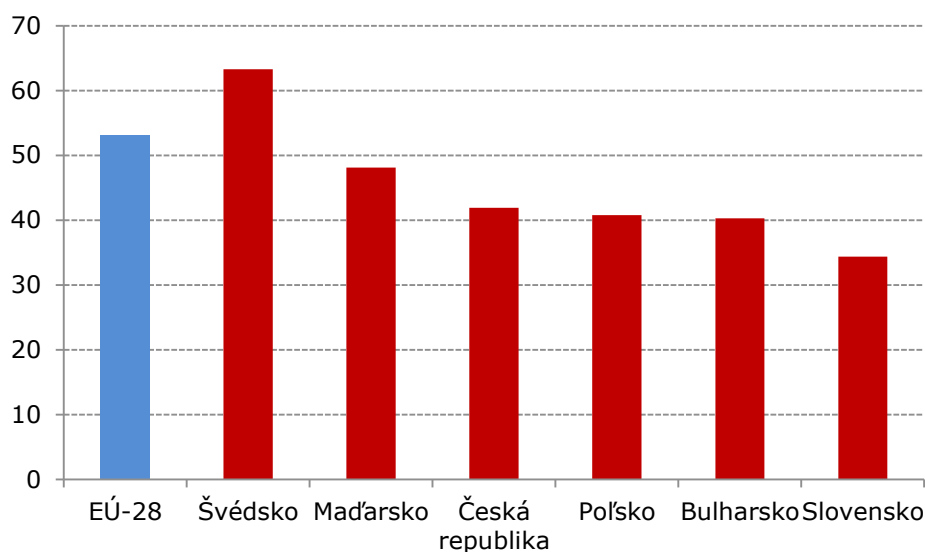
Poskytli sa dodatočné finančné prostriedky EÚ na zvýšenie kapacít zameraných na vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve a na primárne vzdelávanie. Dôraz sa kladie na miesta s najvyšším nespĺneným dopytom a najväčším podielom marginalizovaných rómskych komunít.

Slovensko okrem toho prehodnocuje svoj systém financovania školského vzdelávania s cieľom zvýšiť jeho efektívnosť. Je potrebné optimalizovať školskú sieť vzhľadom na nižší počet prijímaných študentov, ktorý vyplýva z demografického poklesu⁴, a programy odbornej prípravy, ktoré nie sú v dostatočnom súlade s potrebami pracovného trhu. Optimalizáciou školskej siete by sa malo dosiahnuť uvoľnenie určitých rozpočtových prostriedkov, ktoré by sa v budúcnosti mohli znova investovať do plátov. Proces podporuje aj preskúmanie OECD týkajúce sa efektívnosti využívania zdrojov na školách (OECD 2016).

Nová vláda sa usiluje zvýšiť účinnosť a efektívnosť verejných výdavkov vo všetkých sektoroch prostredníctvom iniciatívy s názvom Hodnota za peniaze. Je potrebné predovšetkým zlepšiť riadenie prostriedkov EÚ a zabezpečiť uplatňovanie výsledkov národných projektov s cieľom dosiahnuť udržateľný účinok.

Podiel obyvateľstva so vzdelaním nižším ako primárne, s primárnym a nižším ako sekundárne (kvalifikácie ISCED 0 – 2) predstavuje tretí najnižší podiel v EÚ – iba 8,3 % osôb vo veku 25 až 64 rokov v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 25,8 %⁵. Slovensko má zároveň v rámci EÚ najnižšiu mieru zamestnanosti osôb, ktoré nedosiahli vyššie sekundárne vzdelanie (pozri graf 2 nižšie), čím sa zosilňuje vplyv predčasného ukončenia školskej dochádzky.

Graf 2. Miera zamestnanosti osôb vo veku 25 až 64 rokov s kvalifikáciami ISCED 0 – 2, 2015

Zdroj: Eurostat. Online údajový kód: *lfsa_ergaed*.

4. Riešenie nerovností a podpora začleňovania

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky zostala v roku 2015 naďalej na nízkej úrovni 6,9 %, pričom priemer EÚ predstavuje 11 %. Táto miera však na Slovensku nepretržite rastie od roku 2010, keď dosahovala najnižšiu úroveň 4,7 %, a od roku 2013 presahuje vnútroštátnu cieľovú hodnotu stratégie Európa 2020. Potrebne sú celené opatrenia vzhľadom na veľmi nízku mieru zamestnanosti osôb bez vyššieho sekundárneho vzdelania (pozri predtým uvedený text) a veľké rozdiely medzi regiónmi, pokiaľ ide o mieru predčasného ukončenia školskej dochádzky, ktorá sa pohybuje v rozmedzí od 3,6 % v bratislavskom kraji do 10,4 % na východe krajiny. Opatrenia by pomohli najmä rómskym deťom, u ktorých bola v roku 2011 miera predčasného ukončenia školskej dochádzky 83 % (Agentúra Európskej únie pre základné práva 2014).

⁴ V rokoch 2005 až 2013 sa počet študentov znížil o 18,7 %, pozri OECD (2016).

⁵ Zdroj: Eurostat, tabuľka *edat_lfse_03*.

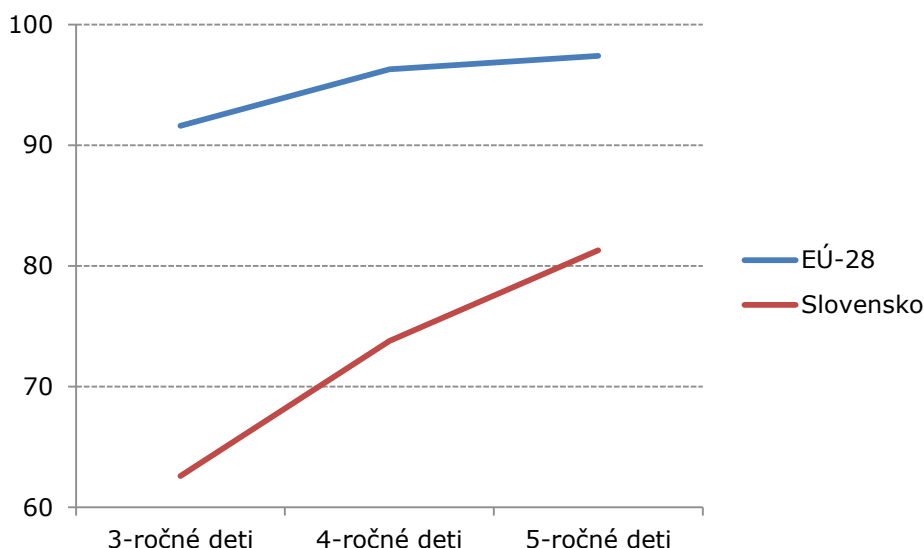
Účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve (VSRD) zostáva nízka – 77,4 % v roku 2014 v porovnaní s priemerom EÚ vo výške 93,1 % (pozri graf 3 nižšie). Miera účasti sociálno-ekonomicky znevýhodnených detí, najmä Rómov, je ešte výrazne nižšia, čo má negatívny vplyv na študijné výsledky týchto detí v budúcnosti. Z Programu organizácie OECD pre medzinárodné hodnotenie žiakov 2012 (PISA) vyplýva, že Slovensko patrí medzi krajiny, v ktorých má účasť na VSRD najvyšší vplyv na budúce študijné výsledky (OECD 2013). Regionálne nerovnosti sú výrazné: v roku 2012 dosahovala miera účasti detí vo veku 4 rokov od 89,2 % v bratislavskom kraji do 59,8 % na východe Slovenska. Celková kapacita VSRD je nedostatočná. Za oblasť financovania VSRD sú vo veľkej miere zodpovedné obce. V preskúmaní školských zdrojov z roku 2016 sa odporúča preniesť zodpovednosť za financovanie z obcí na štát, aby sa posilnilo prepojenie financovania VSRD a zodpovednosti za zabezpečenie dostatočného počtu miest (OECD 2016).

Výsledky PISA 2012 poukázali aj na klesajúce študijné výsledky vo všetkých typoch škôl. Slovensko spomedzi krajín OECD zaznamenalo najsilnejší vplyv sociálno-ekonomického zázemia na študijné výsledky žiakov vo veku 15 rokov (OECD 2013). Malá príťažlivosť učiteľského povolania, nedostatočné verejné financovanie v oblasti vzdelávania a zaraďovanie študentov do skupín už v nízkom veku pravdepodobne spoločne prispievajú k znižovaniu študijných výsledkov a výrazným nerovnostiam⁶. Prieskum poukázal aj na nedostatok učiteľov v sociálno-ekonomicky znevýhodnených školách a vo vidieckych oblastiach. Z výsledkov medzinárodného prieskumu vyučovania a vzdelávania (TALIS), ktorý v roku 2013 publikovala OECD, vyplynulo, že učiteľom na Slovensku sa neposkytuje dostatočná odborná príprava o výučbe v multikultúrnom prostredí a výučbe žiakov so špeciálnymi potrebami (OECD 2014b).

Neustále zvyšovanie kapacít VSRD sa pravdepodobne prejaví pozitívne na študijných výsledkoch a rovnosti. Podľa vyhlásenia novej vlády je cieľom do roku 2020 dosiahnuť mieru účasti detí vo veku od 4 do 6 rokov vo výške približujúcej sa 100 %. Súčasťou vyhlásenia je odstránenie prekážok pre chudobné rodiny a osobitné zameranie sa na regióny s vysokou mierou nezamestnanosti a s rómskymi komunitami. Skutočnú školskú dochádzku, ako aj kvalitu a inkluzívnosť škôl a výučby bude potrebné pozorne monitorovať. Pozitívnym opatrením by bolo zaručenie nároku na miesto vo VSRD pre všetky deti.

Vo všetkých školách sa v septembri 2016 zaviedli nové učebné plány VSRD, ktoré sa testovali v školskom roku 2015/2016 a budú vyhodnotené na jeseň 2016.

Graf 2. Účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve podľa veku vyjadrená ako % príslušného obyvateľstva, 2013

Zdroj: Eurostat. Online údajový kód: educ_uoe_enrp07.

⁶ K prvému deleniu dochádza, keď majú žiaci 10 – 11 rokov. V tomto veku niektorí odchádzajú zo všeobecných základných škôl a nastupujú na „dlhodobé“ programy na tzv. gymnáziách.

S cieľom zjednodušiť školskú dochádzku a predchádzať potrebe malých detí dochádzať veľké vzdialenosti Národná rada zmenila v polovici roka 2016 pravidlá týkajúce sa minimálneho počtu žiakov v triede: zahŕňajú výnimky pre všetky školy poskytujúce vzdelanie iba deťom v 1. až 4. ročníku, ako aj pre všetky základné školy s menšinovým vyučovacím jazykom. Tieto výnimky podporujú rovnosť tak, že umožňujú zachovať otvorené niektoré malé školy s vyučovaním v jazykoch národnostných menšín.

Rámček 2: Vzdelávanie rómskych detí a inkluzívne vzdelávanie

Vzdelávanie rómskych detí je v Slovenskej republike kľúčovou výzvou. Rómske deti sú nadmerne zastúpené v špeciálnych školách alebo triedach s nižšími učebnými normami a táto situácia sa za posledných desať rokov zhoršila (Desaťročie integrácie Rómov 2015). Znižujú sa tak ich šance ukončenia vyššieho sekundárneho vzdelania a vysokoškolského vzdelania a obmedzujú sa ich príležitosti na pracovnom trhu. To má tiež negatívny vplyv na ich možnosti stať sa učiteľmi a pôsobiť ako pozitívny vzor pre ostatných Rómov.

Slovenská verejná ochrankyňa práv považuje hodnotenie školskej pripravenosti detí za diskriminačné. Zapisovanie veľkého počtu rómskych detí do špeciálnych škôl je dôsledkom nedostatočného presadzovania práva, neprímeraných postupov posudzovania školskej pripravenosti a nízkej informovanosti rómskych rodín o dlhodobých následkoch nesprávneho umiestňovania zdravých detí do špeciálnych škôl.

Komisia v apríli 2015 začala proti Slovensku konanie o porušení povinnosti v súvislosti s diskrimináciou rómskych detí pri vzdelávaní v rozpore so smernicou 2000/43/ES o rasovej rovnosti. V dôsledku toho sa v júni 2015 zmenil školský zákon s cieľom zaviesť preventívne a nápravné opatrenia týkajúce sa detí, ktoré sú nesprávne umiestnené v špeciálnych školách, a to výlučne na základe ich znevýhodneného sociálno-ekonomického zázemia.

Zmenený školský zákon zahŕňa povinnosť umiestňovať sociálno-ekonomicky znevýhodnené deti do všeobecných tried s využitím opatrení individuálnej podpory. Špeciálne vzdelávanie sa obmedzuje na deti s diagnostikovaným zdravotným postihnutím. Dodatočné verejné financovanie pre sociálne znevýhodnené deti je dostupné iba pre deti umiestnené do procesu všeobecného vzdelávania. Štátna školská inšpekcia zvyšuje monitorovanie diagnóz a možnosť umiestnenia detí do vyrovnávacích tried („špecializované triedy“) sa obmedzuje na maximálne obdobie jedného roka.

Nové opatrenia nadobudli účinnosť 1. januára 2016, preto je zatiaľ príliš skoro na posúdenie ich vplyvu. Je však dôležité zabezpečiť, aby Štátna školská inšpekcia mala dostatok prostriedkov na vykonávanie svojich úloh monitorovania. K zlepšeniu študijných výsledkov rómskych detí by mohli pomôcť aj opatrenia na podporu zamestnávania asistentov učiteľov z rómskych komunít (Svetová banka 2016). Aj keď by bolo možné nabádať špeciálne školy na podporu detí a učiteľov vo všeobecnom vzdelávaní, skutočnosť, že všeobecné školy spadajú do kompetencie miestnych a regionálnych orgánov a špeciálne školy sú naďalej pod priamym štátnym dohľadom, by mohla brániť ich vzájomnej interakcii (OECD 2016).

Okrem osobitnej otázky segregácie Rómov sa vo vyhlásení novej vlády podporuje inkluzívne vzdelávanie ako účinný nástroj na odstránenie sociálneho vylúčenia v širšom zmysle. Pokyny školám na školský rok 2016/2017 ukladajú všetkým škôlkam, základným a stredným školám povinnosť zavádzať inkluzívne vzdelávanie. Jedným z konkrétnych opatrení je zrušiť súčasnú prax vyučovania rôznych skupín detí v doobedňajších a poobedňajších hodinách na niektorých školách („dvajozmenná prevádzka“). Uľahčí sa tak používanie celodenných programov a zvýšia sa šance znevýhodnených detí. Učebné plány budú obsahovať občiansku výchovu zameranú proti rasizmu, xenofóbii a iným formám extrémizmu.

S cieľom podporiť reformu sa plánujú nové projekty podporované EÚ. Patria medzi ne činnosti kontinuálneho profesijného rozvoja zamerané na vzdelávanie učiteľov o vedení rôznorodých skupín a rozširovanie kapacity VSRD v oblastiach s početným rómskym obyvateľstvom.

Hoci nové opatrenia by mali prispieť k zlepšeniu, môžu byť potrebné dodatočné opatrenia. Patrí medzi ne zabránenie vzniku „rómskych všeobecných škôl“ napriek antidiskriminačným a

antisegregačným právnym predpisom. Bude si to vyžadovať úsilie vynaložené na informovanie rómskych rodín o príležitostiach na zabezpečenie dobrého vzdelania pre ich deti. Zároveň môže byť potrebné zvyšovať povedomie väčšinového obyvateľstva o prínosoch inkluzívneho vzdelávania pre jednotlivcov a spoločnosť, aby nedochádzalo k odchodu nerómskych detí z niektorých škôl s vysokým podielom rómskych detí. Na základe nedávneho preskúmania školských zdrojov sa okrem toho navrhuje monitorovať rovnaké rozdelenie učiteľov v školách a zaviesť stimuly na prilákanie učiteľov do vidieckych oblastí a znevýhodnených škôl (OECD 2016).

5. Modernizácia školského vzdelávania

Zvýšenie príťažlivosti učiteľského povolania je na Slovensku kľúčovou výzvou. V rámci počiatočnej odbornej prípravy učiteľov sa nevenuje veľa času praktickej odbornej príprave. Účasť učiteľov na kontinuálnom profesijnom rozvoji je nízka a kurzy, na ktorých sa učelia zúčastňujú, nezodpovedajú vždy potrebám účastníkov (OECD 2014b). Učitelia zdôrazňujú potrebu rozšírenia svojej odbornej prípravy o výučbu žiakov so špeciálnymi potrebami a potrebu rozvoja svojich zručností v oblasti IKT pre výučbu. Je potrebné posilniť odbornú prípravu učiteľov v oblasti posudzovania študijných výsledkov žiakov a primeraného prispôsobenia výučby a učenia (OECD 2014a). Zo spojenia týchto skutočností vyplýva, že ponúkané kurzy úplne nezodpovedajú skutočným potrebám učiteľov. Neposkytujú preto veľkú pomoc pri skvalitňovaní výučby a dosahovaní lepších výsledkov vzdelávania a rovnosti.

Nízke platy sú ďalším dôležitým faktorom, ktorý prispieva k malej príťažlivosti učiteľského povolania u mladých ľudí (pozri tiež oddiel 3 vyššie). Ide o jednu z príčin nedostatku kvalifikovaných učiteľov v oblastiach ako výučba angličtiny a IKT, ako aj vo vidieckych oblastiach a znevýhodnených školách.

S cieľom zvýšiť príťažlivosť tohto povolania orgány okrem zvyšovania platov znížili administratívnu záťaž učiteľov a zvažujú ďalšie zlepšenia (ministerstvo financií, 2016). Vo vyhlásení vlády sa plánuje zvýšiť dostupnosť a výber učebníc a digitálnych vzdelávacích pomôcok. K dosahovaniu týchto cieľov už prispievajú projekty podporované EÚ. Ďalším cieľom vyhlásenia je zvýšiť kritériá na prijatie a úspešné ukončenie programov odbornej prípravy učiteľov s cieľom nabádať talentovaných a dobre pripravených mladých ľudí venovať sa tomuto povolaniu.

Národný program reforiem na rok 2016 potvrdzuje zámer vlády revidovať počiatočnú odbornú prípravu učiteľov, aby sa zlepšila praktická odborná príprava, a skvalitniť kontinuálny profesijný rozvoj učiteľov tak, aby viac zodpovedal skutočným potrebám a profesijným normám, a to na základe nedávnej analýzy systému (Inštitút vzdelávacej politiky, 2016). Bude to zahŕňať lepšie hodnotenie ponúkaných programov. Bolo by užitočné hodnotiť ich vzhľadom na relevantnosť pre potreby učiteľov, ako aj ich vplyv na študijné výsledky a rovnosť. Proces by mohol podporiť primeraný výskum a analýza v oblasti pedagogiky.

Zatiaľ čo systém vzdelávania je pomerne decentralizovaný, prijímaním nových vnútroštátnych testov na rôznych úrovniach vzdelávania sa posilňuje centrálny hodnotiaci rámec. V spojení s dostatočným výskumom a analýzou (vrátane analýzy prijímania na školách zo sociálno-ekonomického pohľadu) by tieto testy mohli poskytnúť nový užitočný pohľad a prispieť k hodnoteniu potrieb podpory, ktoré majú školy, pedagogickí pracovníci a žiaci. Podľa vyhlásenia vlády Štátna školská inšpekcia vypracuje ukazovatele kvality na účely interného a externého zabezpečovania kvality. Je dôležité zabezpečiť, aby Štátna školská inšpekcia mala k dispozícii dostatočné zdroje na udržiavanie svojej kapacity aby mohla vykonávať pravidelné komplexné školské inšpekcie. Okrem toho je dôležité zabezpečiť aj to, aby činnosti inšpekcií presahovali rámec kontroly administratívneho súladu, a teda aby sa zameriavali na poskytovanie spätnej väzby školám a učiteľom, ktorá umožňuje zlepšenie ich výsledkov.

6. Modernizácia vysokoškolského vzdelávania

Miera dosiahnutého terciárneho vzdelávania sa za posledných desať rokov zvýšila takmer dvojnásobne, a to z hodnoty 14,4 % v roku 2006 na 28,4 % v roku 2015. Vzhľadom na silnú koreláciu medzi terciárnym vzdelaním a dosiahnutým vzdelaním rodičov, ku ktorej na Slovensku dochádza a ktorá poukazuje na nízku sociálnu mobilitu, je potrebné vyvinúť úsilie na rozširovanie

sociálnej skladby študentov. V dôsledku demografických trendov sa celkový počet študentov začínajúcich terciárne vzdelávanie znižuje, čím vzniká tlak na inštitúcie vysokoškolského vzdelávania. Dospelí s kvalifikáciou terciárneho vzdelávania na Slovensku zarábajú v priemere o 75 % viac ako osoby s dosiahnutým vyšším sekundárnym vzdelaním (OECD 2015). Miera zamestnanosti absolventov vysokoškolského vzdelávania bola v roku 2015 na úrovni 80,3 %, pričom priemer EÚ dosiahol 81,8 %.

Chýba sledovanie absolventov, systematické monitorovanie miery úspešného ukončenia štúdia a financovanie inštitúcií na základe kvality. Veľa študentov uprednostňuje štúdium v Českej republike. Kritickým faktorom je starnutie pedagogických pracovníkov – priemerný vek učiteľov je 62 rokov a iba 25 % z nich má menej ako 56 rokov (ministerstvo školstva 2015). Pedagogickí pracovníci pracujúci na plný úväzok nemusia spĺňať podmienku spôsobilosti v anglickom jazyku, čo bráni internacionalizácii a účasti na medzinárodnom výskume.

Podľa Akreditačnej komisie študijné programy nezodpovedajú potrebám pracovného trhu. Zatiaľ čo dve tretiny ponúkaných programov zahŕňajú spoločenské a humanitné vedy, iba jedna tretina ponúka technicky zamerané štúdium a štúdium v oblasti prírodných vied. Vzhľadom na podiel spracovateľského priemyslu a priemyselnej výroby na HDP Slovenska sa uprednostňuje opačný pomer (Akreditačná komisia 2016). Chýbajú odborne zamerané programy a bakalárske programy orientované na pracovný trh. V správe sa odporúča zaviesť mechanizmy financovania na podporu študijných programov v oblastiach, ktoré zodpovedajú potrebám pracovného trhu, a na odradenie od štúdia v oblastiach, v ktorých sú vyhliadky na získanie zamestnania slabšie. Zamestnávateľa zaznamenávajú aj nesúlad medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami⁷.

V dôsledku realizácie novej komplexnej akreditácie, ktorá sa dokončila v roku 2015, sa zatvorili niektoré málo kvalitné programy a niektoré inštitúcie boli vyzvané na zlepšenie. Orgány správy zamietli otvorenie dvoch nových súkromných univerzít. Tieto skutočnosti poukazujú na väčšie zameranie na kvalitu.

Orgány správy v roku 2016 znova začali dlho odkladanú reformu vysokoškolského vzdelávania a do konca roka 2016 navrhnu zmeny právnych predpisov. Národný program reforiem na rok 2016 a ministerstvo oznamuje:

- reformu Akreditačnej komisie s cieľom splniť medzinárodné normy a zaistiť členstvo komisie v Európskom združení zabezpečenia kvality vysokoškolského vzdelávania (ENQA); zvyšovanie transparentnosti akreditácie akreditovaním oblastí štúdia, a nie študijných programov;
- skvalitňovanie informácií o študijných výsledkoch absolventov a ich výsledkoch na pracovnom trhu;
- revíziu študijných programov so zástupcami zamestnávateľov s cieľom poskytovať výsledky vzdelávania, ktoré sú v súlade s národným kvalifikačným rámcom;
- vytvorenie odborne zameraných bakalárskych programov s podporou prostriedkov z európskych štrukturálnych a investičných fondov na roky 2014 – 2020;
- podporu internacionalizácie vysokoškolského vzdelávania vrátane podpory programov v cudzích jazykoch;
- reformu systému financovania s cieľom zohľadňovať viac kritériá kvality;
- zvýšenie plátov pedagogických pracovníkov (pozri vyššie);
- špeciálnu podporu a podporu pre študentov so špeciálnymi potrebami vrátane študentov z marginalizovaných spoločenských skupín;
- zvýšenie zodpovednosti a flexibility Slovenskej akadémie vied pri jej spolupráci s podnikateľským sektorom.

Tieto opatrenia sú podľa všetkého v súlade s politickými odporúčaniami na úrovni EÚ. Ich účinnosť bude závisieť od ich konečnej podoby, osvojenia si zainteresovanými stranami a účinného zavedenia a zabezpečovania zdrojov.

⁷ Zväz automobilového priemyslu (ZAP) poukazuje na to, že podľa analýz sa 55 % absolventov univerzít nezamestná v oblasti, v ktorej študovali. AP tiež poznamenáva, že viac ako 30 % študentov univerzít študuje programy, ktoré nie sú z pohľadu potrieb pracovného trhu relevantné.

7. Modernizácia odborného vzdelávania a prípravy a podpora vzdelávania dospelých

Podiel študentov vyššieho sekundárneho vzdelávania (ISCED 3) na Slovensku na odbornom vzdelávaní a príprave (OVP) sa v roku 2014 mierne zvýšil na úroveň 69 %. Miera zamestnanosti čerstvých absolventov OVP bola o niečo vyššia ako priemer EÚ v roku 2015 (73,5 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 73,0 %)⁸. Účasť dospelých na vzdelávaní zostáva nízka: 3,1 % v roku 2015, pričom len dva ďalšie členské štáty zaznamenali nižšie miery účasti.

Slovensko nemá komplexný analytický nástroj na posudzovanie výsledkov absolventov. Jedinými dostupnými údajmi sú údaje o miere (ne)zamestnanosti absolventov sekundárneho a vysokoškolského vzdelávania. Tieto údaje neumožňujú hĺbkovú analýzu vertikálnych a horizontálnych nesúladov alebo nedostatkov⁹. Súčasná štruktúra, riadenie a reformy systému OVP preto nie sú založené na dôkazoch. Sledovanie absolventov by umožnilo vykonanie relevantnejšej analýzy.

Mnohí zamestnávateľia uvádzajú nedostatočnú kvalifikáciu na povolania vyžadujúce technické zručnosti. Nedostatok a nesúlad však nemožno priradiť len systému OVP. Existuje množstvo vonkajších faktorov, napríklad mobilita kvalifikovaných pracovníkov do iných krajín, malá príťažlivosť konkrétnych povolání, možnosť absolventov OVP pokračovať vo vysokoškolskom vzdelávaní a prekážky v regionálnej mobilite v rámci krajiny.

Zavedenie systému duálneho OVP v roku 2015 bolo úspešné, pokiaľ ide o stanovenie rámcových podmienok a prilákanie podnikov na účasť na systéme. Z doterajších skúseností zo zavedenia tohto systému však vyplýva, že je potrebné investovať viac zdrojov na podporu mladých ľudí, aby sa do tohto systému zapojili. Je potrebných viac činností zameraných na mladých ľudí vykonávajúcich povinnú školskú dochádzku a ich rodiny vrátane väčšej miery zapojenia podnikov do činností týkajúcich sa poradenstva a komunikácie o prínosoch odbornej kariéry. Je potrebné preskúmať a rozšíriť nové systémy na zvýšenie príťažlivosti najmä povolání, pri ktorých sa prejavuje nedostatok zručností (napríklad súčasná prax, v rámci ktorej podniky poskytujú „záruku zamestnania“ osobám, ktoré sa zapoja do ich programu duálneho OVP).

Na Slovensku je najvyššia miera nezamestnanosti osôb s nízkou kvalifikáciou v EÚ (34,4 % v porovnaní s priemerom EÚ vo výške 16,3 % v roku 2015). Preto je potrebné vynaložiť zvýšené úsilie na riešenie tejto situácie, ako aj na zvýšenie investícií do kontinuálneho OVP a vzdelávania dospelých. Nedávno oznámené plány na podporu postupov potvrdzovania neformálneho vzdelávania a informálneho učenia predstavujú krok správnym smerom a je potrebné ich realizovať. Okrem tradičných opatrení aktívnych politik trhu práce a nedávno zavedených rekvalifikačných kurzov by pre Slovensko mohlo byť prospešné preskúmať alternatívne spôsoby zvyšovania kvalifikácie, napríklad prostredníctvom praktickej výučby a rozvoja učňovských programov pre (dlhodobu) nezamestnané dospelé osoby. Ľudia by tak získali zručnosti, ktoré sú pre podniky priamo relevantné.

8. Odkazy

Akreditačná komisia (2016), správa o činnosti za rok 2015, <http://www.akredkom.sk/zapis/914fo/prku9191.pdf>

Rada Európskej únie (2016), Odporúčanie Rady z 12. júla 2016, ktoré sa týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2016 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2016, 2016/C 299/15, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818\(15\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818(15)&from=EN)

Inštitút vzdelávacej politiky (2015), analýza plátov učiteľov vypracovaná Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, <http://www.minedu.sk/data/att/9207.pdf>

⁸ Tento ukazovateľ vyjadruje mieru zamestnanosti absolventov vo veku 20 – 34 rokov, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie je vyššia sekundárna (ISCED 3) alebo post-sekundárna neterciárna kvalifikácia (ISCED 4), ktorí úspešne ukončili štúdium 1 až 3 roky pred referenčným rokom a v súčasnosti nie sú zapísaní na žiadnom ďalšom formálnom alebo neformálnom vzdelávaní alebo odbornej príprave.

⁹ K vertikálnym nesúlodom dochádza, keď existuje rozpor medzi úrovňou vzdelania alebo kvalifikácie absolventov a úrovňou, ktorá sa vyžaduje na ich pracovnej pozícii. K horizontálnym nesúlodom dochádza, keď absolventi nepracujú v oblasti, v ktorej študovali.

Inštitút vzdelávacej politiky (2016), analýza systému kontinuálneho profesijného rozvoja učiteľov vypracovaná Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, <http://www.minedu.sk/data/att/9665.pdf>

Agentúra Európskej únie pre základné práva (2014), Roma survey – Data in Focus: Education: the situation of Roma in 11 Member States (Prieskum o Rómoch – Data in Focus: Vzdelávanie: situácia Rómov v 11 členských štátoch), http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014_roma-survey_education_tk0113748enc.pdf

Ministerstvo školstva (2015), výročná správa o stave vysokého školstva za rok 2014, <http://www.minedu.sk/data/att/8849.zip>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2016), Národný program reforiem Slovenskej republiky 2016, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/nrp2016_slovakia_sk.pdf

OECD (2013), výsledky PISA 2012: What Students Know and Can do. Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I), [Čo vedia a dokážu študenti. Výsledky žiakov v matematike, čítaní a prírodných vedách (zväzok 1)], <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results.htm>

OECD (2014a), Reviews of Evaluation and Assessment in Education, Slovak Republic, (Preskúmania hodnotenia a posudzovania vo vzdelávaní, Slovenská republika), http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-evaluation-and-assessment-in-education-slovak-republic-2012_9789264117044-en#page1

OECD (2014b), výsledky TALIS 2013: An International Perspective on Teaching and Learning, Paris: OECD Publishing (Medzinárodný pohľad na výučbu a vzdelávanie, Paríž: publikácia OECD), <http://www.oecd.org/edu/school/talis.htm>

OECD (2015), Education at a Glance 2015, OECD indicators (Súhrnné informácie o vzdelávaní 2015, ukazovatele OECD), http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EaG2015_EN.pdf

OECD (2016), OECD Reviews of School Resources, Slovak Republic (Preskúmania OECD školských zdrojov, Slovenská republika), http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-school-resources-slovak-republic-2015_9789264247567-en#page16

Sekretariát iniciatívy Desaťrocie integrácie Rómov (2015), Roma Inclusion Index 2015 (Index začleňovania Rómov 2015), http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9810_file1_roma-inclusion-index-2015-s.pdf

Svetová banka (2016), Being fair, faring better – Promoting equality of opportunity for marginalized Roma (Spravodlivé zaobchádzanie, lepší život – Podpora rovnosti príležitostí pre marginalizovaných Rómov), http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2016/01/27/090224b084103a5f/2_0/Rendered/PDF/Being0fair00fa0or0marginalized0Roma.pdf

9. Príloha. Zdroje kľúčových ukazovateľov

Ukazovateľ	Online údajový kód Eurostatu
Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou	edat_ifse_02 + edat_ifse_14
Dosiahnuté terciárne vzdelanie	edat_ifse_03 + edat_ifs_9912
Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve	educ_uoe_enra10
Miera zamestnanosti čerstvých absolventov	edat_ifse_24
Verejné výdavky na vzdelávanie ako percento HDP	gov_10a_exp
Výdavky na verejné a súkromné inštitúcie na študenta	educ_uoe_fini04
Vzdelávacia mobilita	educ_uoe_mobg03
Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní	trng_ifse_01

Pripomienky a otázky k tejto správe sú vítané a možno ich zaslať e-mailom:
Christèle DUVIEUSART
christele.duvieusart@ec.europa.eu
alebo EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu

Zhrnutie

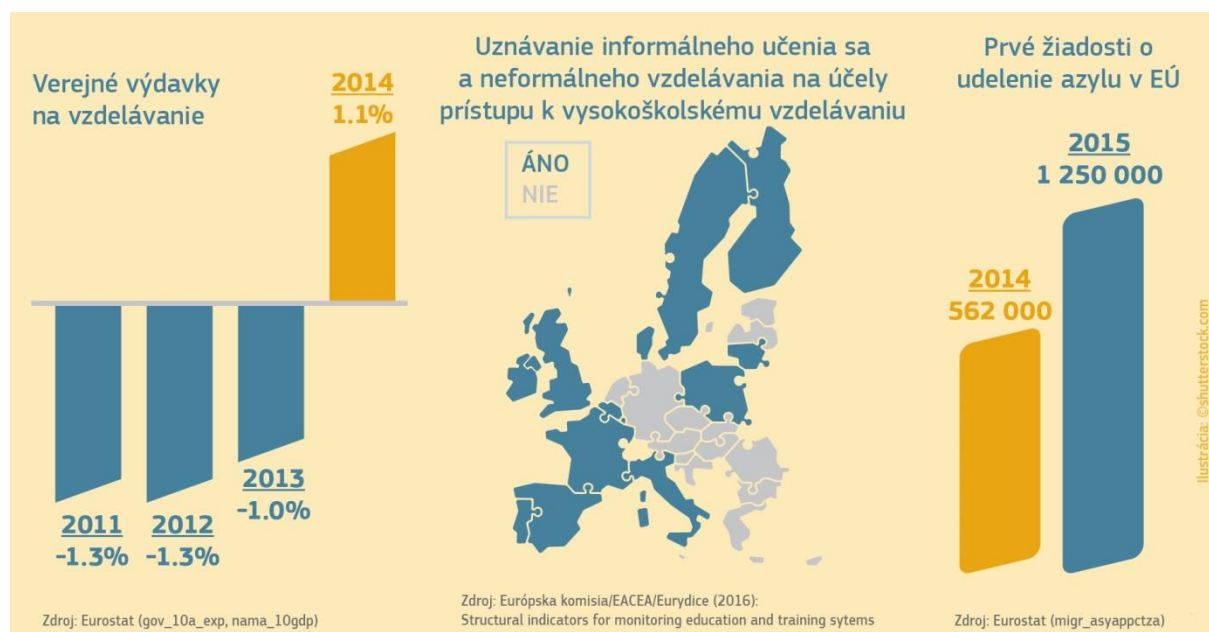
1. Hlavné body nadnárodnej analýzy

V tohtoročnom monitore vzdelávania a odbornej prípravy sa hlbšie skúmajú spoločenské problémy a riešia sa migrácia, demografia a kľúčové kompetencie, pri ktorých rozvoji by malo vzdelávanie pomáhať. V monitore sa ďalej analyzuje pokrok pri zlepšovaní študijných výsledkov – prostredníctvom znižovania miery predčasného ukončenia školskej dochádzky a počtu študentov so slabými výsledkami a zvyšovania podielu osôb s dosiahnutým terciárnym vzdelaním – a to na úrovni EÚ aj v jednotlivých členských štátoch. Formou nadnárodného porovnávania vzdelávacích systémov a analýzy jednotlivých krajín správa ďalej predstavuje a skúma mnohé politické iniciatívy, pomocou ktorých by sa vzdelávanie mohlo prispôbovať sociálnym zmenám a potrebám trhu práce.

Výzvy ovplyvňujúce vzdelávanie a odbornú prípravu

Európske obyvateľstvo starne. V šiestich členských štátoch EÚ sa veková skupina od 5 do 18 rokov do roku 2040 zmenší o minimálne 20 %. V ďalších šiestich členských štátoch sa v rovnakej vekovej skupine očakáva pokles o 10 % až 20 %. Zároveň sa od roku 2013 trojnásobne zvýšil počet prvých žiadostí o azyl podaných v EÚ, pričom viac ako 80 % žiadateľov o azyl v roku 2015 bolo mladších ako 34 rokov. Ako sa už ukázalo v predošlých vydaniach tejto správy a ako je to zrejmé z analýzy dostupných údajov, vo vzdelávacích príležitostiach a študijných výsledkoch stále pretrvávajú určité modely nerovností. Vzdelávanie a odborná príprava sú pritom mocnými politickými pákami na podporu sociálneho, hospodárskeho a kultúrneho začleňovania.

So zmenou obyvateľstva Európy sa mení aj zamestnanosť. Život a práca v technologicky vyspelom a globalizovanom hospodárstve si vyžadujú, aby jednotlivci získavali zručnosti vyššej úrovne. Vyššia úroveň dosiahnutého vzdelania sa spája s vyššou úrovňou základných zručností a odráža sa vo vyšších mierach zamestnanosti. V prípade čerstvých absolventov s terciárnym vzdelaním miera zamestnanosti v roku 2015 predstavovala 81,9 %, čo je o 11,1 percentuálneho bodu viac ako v prípade absolventov, ktorí dosiahli maximálne vyššie sekundárne alebo post-sekundárne vzdelanie nezahrnuté do terciárneho. Zvyšovanie úrovne zručností, najmä v skupinách s nízkou kvalifikáciou alebo znevýhodnením, preto patrí medzi hlavné ciele Programu pre nové zručnosti.

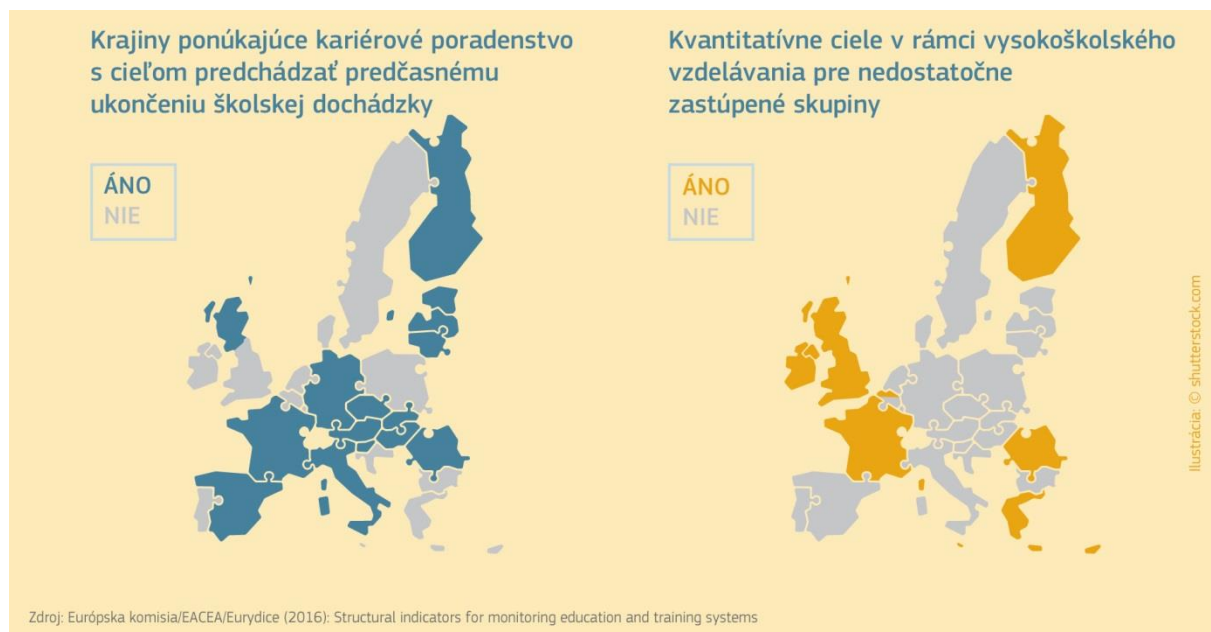
Okrem samotného poskytovania poznatkov a zručností študentom, ale aj vzhľadom na novú vlnu populizmu a extrémizmu v Európe môže vzdelávanie na všetkých svojich úrovniach vrátane

vzdelávania dospelých podporovať občianstvo a spoločné hodnoty slobody, tolerancie a nediskriminácie v súlade s Parížskou deklaráciou z roku 2015 a závermi prvého výročného kolokvia Európskej komisie o ľudských právach¹⁰. Viac ako polovica členských štátov EÚ nedávno zaviedla politiky, prostredníctvom ktorých by sa malo zabezpečiť, aby deti a mládež nadobúdali sociálne, občianske a medzikultúrne zručnosti. Politické opatrenia zamerané na zvýšenie potenciálu vzdelávania pri reakcii na spoločenské zmeny boli zavedené predovšetkým na úrovni základných a stredných škôl.

Efektívne vzdelávanie si vyžaduje primerané investície. Po prvýkrát za tri roky sa verejné výdavky na vzdelávanie v roku 2014 zvýšili v reálnych číslach o 1,1 %. Výdavky zvýšili približne dve tretiny členských štátov, pričom v šiestich z nich sa zvýšili o viac ako 5 % (Bulharsko, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Rumunsko a Slovensko). Pri financovaní vzdelávania je potrebné zaistiť, aby sa doň investovalo dostatočne aj efektívne.

Zvyšovanie miery účasti a boj proti vzdelanostnej chudobe

Miera účasti na vzdelávaní sa v celej EÚ zvyšuje. Platí to pre vzdelávanie v ranom detstve, obdobie povinnej školskej dochádzky, aj pre terciárne vzdelávanie.

Účast detí vo veku od 4 rokov na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve je v EÚ všeobecne vysoká. V roku 2014 totiž EÚ delil len necelý 1 percentuálny bod od splnenia cieľa týkajúceho sa účasti, ktorý je podľa rámca pre vzdelávanie a odbornú prípravu do roku 2020 (ET2020) stanovený na 95 %. Stále sú však potrebné ďalšie zlepšenia na to, aby sa podarilo dosiahnuť barcelonský cieľ, ktorým je minimálne 33 % účasť detí do 3 rokov na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve (VSRD), pretože v roku 2014 predstavovala miera účasti najmenších detí (do 2 rokov) v EÚ 28 %, pričom v 10 členských štátoch EÚ bola menej ako 20 %. Vzhľadom na rastúce uznanie potenciálu kvalitného VSRD pri zmiernovaní nevýhod a pri vytváraní dobrých základov do ďalšieho vzdelávania je zvyšovanie účasti detí zo znevýhodnených skupín pre vzdelávanie v Európe dôležitou výzvou.

Miera dokončenia štúdia na terciárnej úrovni sa v EÚ v roku 2015 značne zvýšila. S podielom osôb s dosiahnutým terciárnym vzdelaním vo výške 38,7 % a prírastkom 0,8 percentuálneho bodu od roku 2014 smeruje EÚ k splneniu cieľa mať do roku 2020 vo vekovej skupine od 30 do 34 rokov

¹⁰ Neformálne stretnutie ministrov vzdelávania Európskej únie (17.3.2015), *Vyhlasenie o podpore občianstva a spoločných hodnôt slobody, tolerancie a nediskriminácie prostredníctvom vzdelávania*; Výročné kolokvium o základných právach (2015), *Tolerancia a rešpekt: predchádzanie antisemitskej a protimoslimskej nenávisťi v Európe a boj proti nej*: http://ec.europa.eu/justice/events/colloquium-fundamental-rights-2015/index_en.htm.

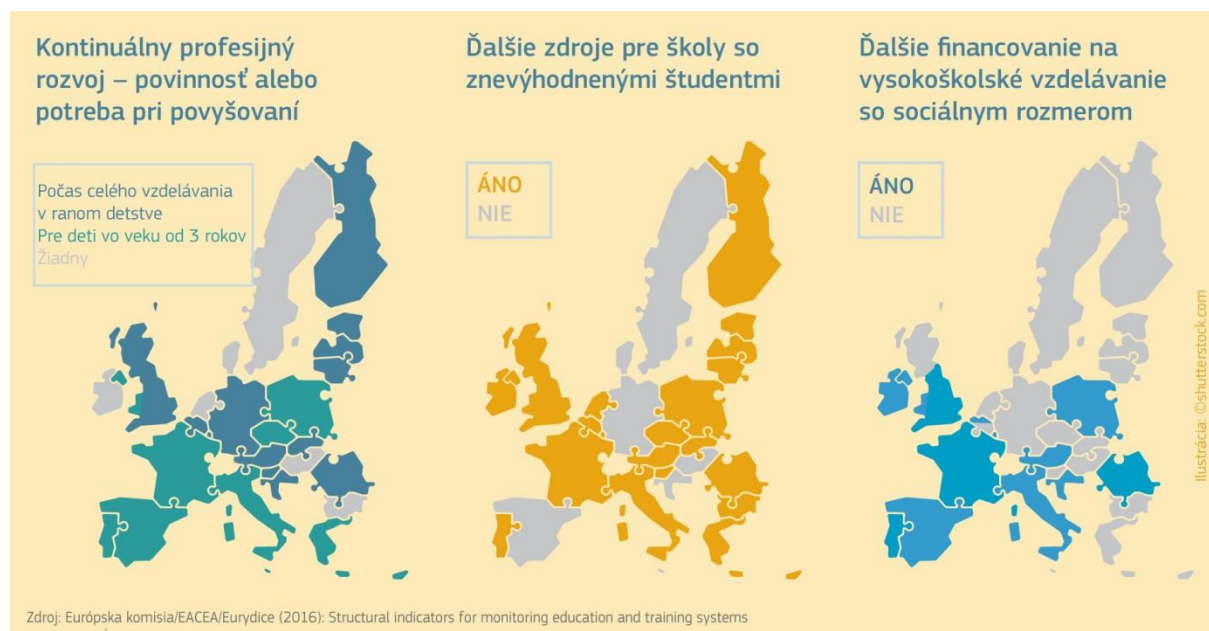
40 % absolventov terciárneho vzdelávania. Priemerné hodnoty však zakrývajú obrovské nerovnosti v rámci dosiahnutého vzdelania v rôznych skupinách. Úroveň kvalifikácie sa stále líši medzi ženami a mužmi, domácim obyvateľstvom a jednotlivcami, ktorí sa narodili v zahraničí, ako aj medzi regiónmi a krajinami.

Ako ukázal monitor 2015, v Európe pretrváva problém vzdelanostnej chudoby, ktorá sa definuje ako neschopnosť dosiahnuť minimálne normy vo vzdelaní. Znepokojujúco vysoký je stále aj podiel študentov so slabými výsledkami vo vekovej skupine pätnásťročných, najmä v matematike. Za posledných desať rokov sa síce dosiahol značný pokrok, pokiaľ ide o znižovanie miery predčasného ukončenia vzdelávania a odbornej prípravy, v poslednom období sa však tento pokrok spomalil. V rokoch 2014 až 2015 sa podiel obyvateľstva vo veku od 18 do 24 rokov bez ukončeného vyššieho sekundárneho vzdelania v EÚ znížil len o 0,2 percentuálneho bodu a v celej EÚ sa dosiahol priemer 11 %. Riešením predčasného ukončenia školskej dochádzky sa zmiernujú aj regionálne rozdiely a modely nerovností, napríklad miera predčasného ukončenia školskej dochádzky v roku 2015 v prípade osôb nenarodených v EÚ bola v porovnaní s pôvodnými obyvateľmi EÚ dvojnásobná (19,8 % v. 10,1 %).

Pohotovo reagujúce systémy vzdelávania a odbornej prípravy

Súčasťou reformy vzdelávania detí v ranom detstve a primárneho vzdelávania sú opatrenia týkajúce sa zamestnancov, učebných osnov a hodnotenia. Profesionalizácia pedagogických pracovníkov v rámci VSRD môže byť hnacou silou systematickejšieho profesijného rozvoja a môže pozitívne ovplyvniť blaho a rozvoj u detí. Na Malte, v Írsku a Belgicku sa napríklad zaviedla skupina požiadaviek na vyššiu kvalifikáciu potrebnú na výkon tohto povolania, ako aj systémy na udržiavanie zručností zamestnancov a ich výkonnosti formou kontinuálneho profesijného rozvoja.

Porovnávací prieskum poukazuje na úlohu pedagogických pracovníkov pri stimulovaní inovácií na školách, v dôsledku čoho môže vzdelávanie lepšie reagovať na potreby spoločnosti a žiakov. Vzhľadom na rozširujúcu sa rozmanitosť v školách, nedostatok pracovníkov a slabnú záujem o učiteľské povolanie môže diverzifikácia pedagogického zboru, ktorej súčasťou budú muži, mladí ľudia a ľudia z rôznych etnických prostredí, ponúknuť žiakom a študentom celý rad životných vzorov. V roku 2014 tvorili napríklad 85 % učiteľov na základných školách v EÚ ženy, pričom v štyroch krajinách bolo na tejto vzdelávacej úrovni dokonca viac než 95 % žien.

Vysokoškolské vzdelávanie, ako aj sekundárne a terciárne odborne orientované programy majú pri príprave jednotlivcov na trh práce osobitnú úlohu. Miera zamestnanosti v prípade čerstvých absolventov odbornej prípravy, ktorí sa už nezúčastňujú vzdelávania ani odbornej prípravy, bola v roku 2015 na úrovni 73 %. Miera zamestnanosti čerstvých absolventov vyššieho sekundárneho

vzdelávania zo všeobecne orientovaných programov pritom bola 61,2 %. Napriek tomu sa zdá, že odborné programy sú menej lákavé ako všeobecne orientované programy. Pri zatraktívňovaní odborného vzdelávania a prípravy (OVP) a ich zosúladovaní s potrebami trhu práce by sa mali do úvahy brať tieto aspekty: zohľadnenie prvkov učenia sa prácou vo všetkých programoch OVP; zlepšenie prepojenosti OVP a vysokoškolského vzdelávania a lepšia príprava mladých ľudí na čoraz viac internacionalizované trhy práce, a to aj vyučovaním cudzích jazykov.

Vysokoškolské vzdelávanie má veľký potenciál pri podpore väčšej sociálnej mobility a zlepšovaní vyhliadok na zamestnanie. Súčasťou politických opatrení zameraných na rozšírenie inovácií a zvýšenie dôležitosti vysokoškolského vzdelania sú aj osobné kariérové poradenstvo, sledovanie uplatnenia absolventov a učenie sa prácou. Najmä sledovanie uplatnenia absolventov je v inštitúciách vysokoškolského vzdelávania čoraz bežnejšie. V deviatich krajinách sa zhromaždené informácie systematicky používajú na zlepšenie kariérového poradenstva a následné prispôsobenie študijných programov (Belgicko, Dánsko, Estónsko, Írsko, Taliansko, Poľsko, Slovensko, Švédsko a Spojené kráľovstvo). Rozširujúca sa internacionalizácia vysokoškolského vzdelávania sa všeobecne vníma ako dôležitý pozitívny faktor pri podnecovaní jeho kvality a relevantnosti. Z dostupných dôkazov je zrejmé, že vzdelávacia mobilita prináša lepšie vyhliadky na zamestnanie a kariérny rozvoj.

Vzdelávanie sa však nekončí v momente, keď jednotlivec ukončí formálne vzdelanie. Dosiahnutie cieľa EÚ, ktorým je 15-percentná účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní, sa ukazuje ako náročné. Priemerná miera vzdelávania dospelých bola v roku 2014 na úrovni 10,7 % a v roku 2015 sa nezvýšila. V mnohých členských štátoch EÚ navyše pretrváva alebo sa zvýšil rozdiel v prístupe k vzdelaniu medzi priemerným obyvateľstvom a dospelými so znevýhodnením. Politické opatrenia, ktorými by sa EÚ mohla priblížiť k dosiahnutiu cieľa v oblasti celoživotného vzdelávania a zvyšovania zamestnateľnosti, by sa mali začínať posúdením, overením a osvedčením existujúcich zručností. Na tieto kroky by mali v ideálnom prípade nadväzovať opatrenia na zvýšenie ochoty študentov učiť sa, na nabádanie zamestnávateľov preberať aktívnejšiu úlohu, na poskytnutie osobitnej podpory pre znevýhodnené skupiny a na zaistenie kvality, relevantnosti a efektívnosti systémov vzdelávania dospelých.

2. Hlavné body analýzy jednotlivých krajín

Rakúsko

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky je výrazne lepšia ako priemer EÚ a tiež sa zvyšuje účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve. Vnútroštátne a medzinárodné testy odhalili nedostatky v základných zručnostiach a silný vplyv sociálno-ekonomického postavenia a migrantského pôvodu na výsledky vzdelávania. Začala sa realizovať reforma vzdelávania z novembra 2015. Ďalšie zdroje sa získavajú z bankových odvodov. Rakúsko prijíma rôzne opatrenia na to, aby sa vysoký počet utečencov, ktorí prišli nedávno, začlenil do vzdelávania a odbornej prípravy. Vzhľadom na rastúci počet študentov sa v pláne vysokoškolského vzdelávania na roky 2016 až 2021 stanovujú strategické ciele a dôraz sa kladie na lepšie vyučovanie, dostupné financie však na pokrytie identifikovaných potrieb nestačia. Účasť na odbornom vzdelávaní a príprave je vysoká a zabezpečujú sa nimi relevantné zručnosti.

Belgicko

Na zlepšenie rovnosti, kľúčových kompetencií a odborného vzdelávania a prípravy boli spustené významné školské reformy. Novými systémami riadenia by sa mala zvýšiť efektívnosť a posilniť prístupy založené na spolupráci. Prijímajú sa opatrenia na riešenie nedostatkov vo vzdelávacej infraštruktúre. Belgicko stojí pred významnými výzvami v oblasti rovnosti. Výsledky žiakov sú silno prepojené s ich sociálno-ekonomickým postavením, najmä v prípade žiakov z migrantských rodín. Táto situácia je o to závažnejšia, že podiel žiakov zo znevýhodnených skupín na celkovom počte žiakov bude podľa predpovedí narastať najviac. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky je o niečo lepšia ako priemer EÚ, stále však pretrvávajú rozdiely medzi komunitami a regiónmi. V znevýhodnených školách chýbajú skúsení učitelia a riaditelia. Učitelia potrebujú na učenie v čoraz rozmanitejšom prostredí podporu. Miera dosiahnutia vysokoškolského vzdelania je nad priemerom. Prijímajú sa iniciatívy na riešenie problému nízkeho podielu študentov a absolventov v oblasti vedy a technológie,

ktorý z hľadiska budúcej inovačnej kapacity vyvoláva obavy.

Bulharsko

Bulharsko podniká prvé kroky pri vykonávaní zákona o predškolskom a školskom vzdelávaní, a to prijatím niekoľkých noriem štátneho vzdelávania. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa zvýšila a vykazuje výrazné regionálne rozdiely. Z hľadiska študijných výsledkov dosahujú zraniteľné skupiny, ako napríklad Rómovia a žiaci z vidieckych oblastí, značne podpriemerné výsledky. Naďalej sa zvyšuje miera dosiahnutia terciárneho vzdelania. Zaviedol sa model financovania na základe výsledkov, zostáva tu však niekoľko problémov, ako napríklad nedostatočné zosúladenie s trhom práce. Všeobecné štátne výdavky na vzdelanie sú stále na jednej z najnižších úrovní v EÚ.

Cyprus

Cyprus výrazne zlepšil svoje výsledky, pokiaľ ide o mieru predčasného ukončenia školskej dochádzky a udržal si aj veľmi vysokú mieru dosiahnutého terciárneho vzdelania. Takisto spustil strategickú reformu v sektore odborného vzdelávania a prípravy, a to na vyššej sekundárnej aj post-sekundárnej úrovni. Zámerom týchto činností je dosiahnutie lepšej rovnováhy medzi týmto sektorom a väčšinou súkromným vysokoškolským vzdelávaním, ktoré v súčasnosti výrazne prevláda. Hlavnými výzvami tejto krajiny sú však aj naďalej pretrvávajúca relatívne nízka úroveň základných zručností a pokračujúca neefektívnosť verejných výdavkov na vzdelávací systém. Cyprus zriadil novú agentúru pre zaistenie kvality a akreditáciu v rámci vysokoškolského vzdelávania. Otázka riadneho zaistovania kvality a akreditácie inštitúcií a programov – najmä na súkromných vysokých školách – bude pre Cyprus testom do budúcnosti.

Česká republika

Výsledky vzdelávania a zamestnateľnosti absolventov škôl a vysokoškolského vzdelávania sú všeobecne dobré. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky, hoci je stále lepšia než priemer EÚ, sa však za posledné roky zhoršuje. Výsledky vzdelávania sú silno ovplyvnené sociálno-ekonomickým zázemím žiakov, pričom treba zvýšiť účasť Rómov na bežnom vzdelávaní. Orgány prijali významné opatrenia na podporu vykonávania právnych predpisov o začleňovaní, ktoré boli schválené v roku 2015. V porovnaní s inými krajinami sú platy učiteľov stále nízke a vek učiteľov stúpa. To si vyžaduje ďalšie opatrenia na zvýšenie atraktívnosti tohto povolania medzi talentovanými mladými ľuďmi. Stále sa prudko zvyšuje miera dosahovania terciárneho vzdelania a tiež bola prijatá dlho očakávaná reforma vysokoškolského vzdelávania. Prebiehajúce reformy boli predmetom rozsiahlych konzultácií a kampaní na zvyšovanie informovanosti. Zámerom je čo najlepšie využiť poznatky a skúsenosti odborníkov a zainteresovaných strán v tejto oblasti a zvýšiť zodpovednosť subjektov na miestnej úrovni.

Nemecko

Účasť na všetkých formách vzdelávania sa zvýšila a výsledky sa zlepšili, čo platí aj pre znevýhodnené skupiny. Sociálno-ekonomické prostredie má však stále veľký vplyv na výsledky vzdelávania. Hlavnou výzvou je začlenenie vysokého počtu utečencov, ktorí prišli nedávno. Veľkú časť utečencov tvoria mladí ľudia a osoby s nízkou kvalifikáciou. Takmer polovica mladých ľudí začína vysokoškolské vzdelanie. Vysokoškolské vzdelanie láka aj rastúci počet medzinárodných študentov, najmä v oblasti vedy, technológie, strojárstva a matematiky. Dobre zavedený systém duálnej odbornej prípravy má v niektorých regiónoch a odvetviach problémy s prilákaním dostatočného počtu učňov. V kombinácii s negatívnymi demografickými trendmi to môže viesť k nedostatku kvalifikovaných pracovníkov. Riešenie kľúčových problémov si bude vyžadovať ďalšie investície do vzdelávania, ktoré sú v medzinárodnom porovnaní stále nízke.

Dánsko

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky je v Dánsku nízka, ale rodové rozdiely sú väčšie než v susedných krajinách. Miera dosiahnutého terciárneho vzdelania patrí medzi najvyššie v EÚ. Dánsko má spomedzi všetkých krajín EÚ najvyšší podiel študentov odborného vzdelávania a prípravy v programoch s odbornou prípravou na pracovisku, dokonca aj účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní patrí medzi najvyššie v EÚ. Vzhľadom na to, že výdavky Dánska na

vzdelávanie sú najvyššie v EÚ, a s cieľom znížiť náklady a zlepšiť efektívnosť verejného sektora sa v rozpočte na rok 2016 pristúpilo k škrtom v sektore vzdelávania. V stratégii rastu a rozvoja (*Vækst og Udvikling i hele Danmark*) bol oznámený zámer podporovať kvalitu vyučovania a online vyučovanie v rámci vzdelávania v školách a terciárneho vzdelávania. Zámerom reformy vyššieho sekundárneho vzdelávania z roku 2016 je zvýšiť akademické štandardy, zabezpečiť spoľahlivú prípravu na vysokoškolské vzdelávanie a motivovať mladých ľudí, aby si volili cestu odborného vzdelávania a prípravy.

Estónsko

Estónsko má aj naďalej dobre fungujúci vzdelávací systém, ktorý sa vyznačuje nízkym podielom študentov so slabými výsledkami a nízkym vplyvom sociálno-ekonomického postavenia na výsledky vzdelávania. Miera dosiahnutého terciárneho vzdelania patrí medzi najvyššie v EÚ. Miera zamestnanosti čerstvých absolventov sa po hospodárskej kríze znovu zvýšila. Estónsko zavádza komplexnú stratégiu celoživotného vzdelávania. Tá prináša nový prístup k učeniu zdôrazňovaním individuálneho a sociálneho rozvoja a nadobúdaním zručností na všetkých úrovniach a vo všetkých typoch vzdelávania. Hlavnými výzvami sú prispôbenie sa demografickým trendom, zvyšovanie atraktívnosti učiteľského povolania, ďalšie znižovanie miery predčasného ukončenia školskej dochádzky a zmiernenie rozdielov vo výsledkoch medzi študentmi hovoriacimi po estónsky a po rusky.

Grécko

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky a dosiahnutého terciárneho vzdelania sa výrazne zlepšila a momentálne je lepšia ako priemer EÚ. Sklamaním sú výsledky dosahovaných základných zručností mládeže a dospelých, ako aj účasť na odbornom vzdelávaní a príprave a na vzdelávaní dospelých. V rámci vnútroštátneho dialógu o vzdelávaní a preskúmania vzdelávacieho systému sa poukázalo na kľúčové problémy, ako napríklad na závažné podfinancovanie, nedostatok pedagogických pracovníkov, rovnosť a efektívnosť. Dôvodom na obavy je aj zrušenie predošlých reforiem zameraných na zvýšenie transparentnosti, zodpovednosti a hodnotenia na školách a v rámci vysokoškolského vzdelania. Grécko prijalo sektorové stratégie v oblasti vysokoškolského, odborného a celoživotného vzdelávania. Ich vykonávanie bude výzvou. Vplyv utečeneckej krízy na grécky vzdelávací sektor je v súčasnosti pomerne obmedzený, ale v budúcnosti môže mať táto kríza oveľa rozsiahlejšie následky.

Španielsko

Patová politická situácia v roku 2016 obmedzila pokrok reforiem vzdelávania: bola spochybnená budúcnosť organického zákona z roku 2013 o zlepšovaní kvality vzdelávania (LOMCE) a reforma učiteľského povolania je naďalej pozastavená. Od roku 2015 Španielsko zvýšilo rozpočet na vzdelávanie, ale predošlé kumulované finančné škrtky znížili rovnosť vo vzdelávaní a stále je tu priestor na zvyšovanie efektívnosti výdavkov na vzdelávanie. Miery zápisu do škôl a prechodu v programe základnej odbornej prípravy a vzdelávania sú po prvých dvoch rokoch vykonávania pod očakávanou úrovňou. Ministerstvo pre vzdelávanie, kultúru a šport podniká výrazné kroky na predchádzanie násilnostiam v školách a na podporu občianskeho vzdelávania a základných hodnôt. Nový systém sledovania uplatnenia absolventov by mal pomôcť pri zlepšovaní relevantnosti univerzitných programov a zamestnatelnosti absolventov. Vláda prijíma iniciatívy na podporu spolupráce medzi univerzitami, podnikmi a výskumnými centrami, ale systémy riadenia a financovania univerzít nevytvárajú priaznivé prostredie.

Fínsko

Vo svojom strategickom dokumente „Vízia: Fínsko do roku 2025“ vláda identifikovala šesť kľúčových projektov v oblasti znalostí a vzdelávania, ktoré musí vykonávať v prostredí fiškálnej konsolidácie. Výsledky vzdelávania v skupine 15-ročných žiakov stále patria k najlepším v EÚ, ale vo všetkých skupinách sa v poslednom období zhoršili. Na všetkých úrovniach vzdelávania dochádza k modernizácii učebných osnov. Miera dosiahnutého terciárneho vzdelania patrí medzi najvyššie v EÚ. V rámci vysokoškolského vzdelávania prebieha reforma na zvýšenie jeho účinnosti a relevantnosti. Podiel študentov v odbornom vzdelávaní a príprave a podiel dospelých zapojených do celoživotného vzdelávania patria najvyšším v EÚ.

- Francúzsko** Francúzsko realizuje tri hlavné reformy vo všetkých sektoroch a na všetkých úrovniach vzdelávania a odbornej prípravy. Reformy povinnej školskej dochádzky, vysokoškolského vzdelávania a odbornej prípravy majú za cieľ zlepšiť rovnosť a efektívnosť prostredníctvom včasnej prevencie, vyučovania založeného na spolupráci a nových modelov riadenia. Výsledky žiakov sú silno prepojené s ich sociálno-ekonomickým zázemím. Až príliš veľa mladých ľudí školu nedokončí a systém vzdelávania opúšťajú so slabou alebo dokonca žiadnou kvalifikáciou. Medzi školami sú veľké rozdiely, pokiaľ ide o výsledky. V znevýhodnených školách chýbajú skúsení učitelia a v školách dochádza k segregácii na základe sociálno-ekonomického, akademického a migrantského zázemia, ako aj na základe bývania. Miera dosiahnutého terciárneho vzdelania je vysoká. Univerzitný systém s relatívne nízkymi poplatkami za štúdium a otvoreným prístupom sa však v dôsledku stabilne stúpajúceho počtu študentov dostáva pod tlak. Hoci sa väčšia priorita kladie na primárne vzdelávanie, výdavky na rôzne etapy vzdelávania sú stále nerovnomerné. V medzinárodnom porovnaní sú výdavky na jedného študenta výrazne vyššie v prípade vyššieho sekundárneho vzdelávania.
- Chorvátsko** Hlavnými silnými stránkami systému sú veľmi nízka miera predčasného ukončenia školskej dochádzky a vysoký podiel absolventov stredných odborných škôl, ktorí nastupujú na vysoké školy. Medzinárodné štúdie poukazujú na nedostatok zručností v skupine 15-ročných žiakov, a to v oblasti počítania, písania a čítania. Politické nezhody spomalili vykonávanie prelomovej stratégie pre vzdelávanie, vedu a technológiu a súvisiace reformy učebných osnov. V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ je účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve a na vzdelávaní dospelých mimoriadne nízka. Treba síce oceniť snahu o zosúladovanie odborného a vysokoškolského vzdelávania a vzdelávania dospelých s potrebami trhu práce prostredníctvom vypracúvania noriem kvalifikácie so sociálnymi partnermi, ale tento zdĺhavý proces zatiaľ nepriniesol hmatateľné výsledky.
- Maďarsko** Maďarské vzdelávanie čelí dôležitým výzvam týkajúcim sa rovnosti. Výsledky študentov sú silno prepojené s ich sociálno-ekonomickým zázemím, pričom účasť znevýhodnených skupín, najmä Rómov, na inkluzívnom všeobecnom vzdelávaní sa musí zvýšiť. Od školského roku 2015/2016 sa znížil vek povinného začiatku vzdelávania a starostlivosti v ranom veku z piatich na tri roky, aby boli deti lepšie pripravené na školu a aby sa tak neskôr znížilo riziko predčasného ukončenia školskej dochádzky. Vláda oznámila prechod prevádzky verejných škôl zo samospráv na štát a decentralizáciu štátnej školskej správy od januára 2017. Od školského roka 2015/2016 boli v rámci vysokoškolského vzdelávania zavedené duálne programy s cieľom zlepšiť relevantnosť programov magisterského štúdia s ohľadom na trh práce. Od školského roka 2016/2017 sa zaviedli nové základné učebné osnovy pre odborné gymnáziá, na základe ktorých sa zvýšil počet vyučovacích hodín odborne zameraných predmetov na úkor prírodovedných predmetov.
- Írsko** Írsko dosahuje veľmi dobré výsledky, pokiaľ ide o mieru predčasného ukončenia školskej dochádzky a dosiahnuté terciárne vzdelanie, a dosiahlo aj výrazný pokrok pri zlepšovaní poskytovania základných zručností. Rastúce rozpočtové zdroje v dôsledku súčasného výrazného hospodárskeho oživenia zmierňujú tlak na verejné výdavky na vzdelávanie a umožňujú podstatne vyššie kapitálové investície, t. j. do rozvíjajúcej sa vzdelávacej infraštruktúry. Výzvou aj naďalej ostáva cenová dostupnosť, poskytovanie celodenného kvalitného vzdelávania a starostlivosti v ranom veku. Pretrváva aj problém rovnosti a prístupu k vysokoškolskému vzdelávaniu pre znevýhodnené skupiny. V niektorých odvetviach hospodárstva (napr. IKT) začína dochádzať k nedostatku zručností, a teda je potrebné ďalšie zlepšovanie zručností alebo rekvalifikácia dospelého obyvateľstva, najmä zvyšovaním účasti na ďalšom vzdelávaní a odbornej príprave.
- Taliansko** Zavádza sa reforma školstva z roku 2015 a vnútroštátny systém hodnotenia škôl, ktoré by mohli pomôcť zlepšiť školské výsledky. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky je síce stále nad priemerom EÚ, ale stabilne klesá. Účasť na

vzdelávaní v ranom veku je v skupine detí od 4 do 6 rokov vysoká. Viac pozornosti sa venuje kvalite vysokoškolského vzdelávania a za posledné roky sa výrazne zlepšil rámec pre pridelenie verejných financií univerzitám. Taliansko má najnižšiu mieru dosiahnutého terciárneho vzdelania vo vekovej skupine 30 – 34 rokov v EÚ. Systém vysokoškolského vzdelávania je podfinancovaný a čelí problému starnutia a klesajúceho počtu pedagogických pracovníkov. Prechod zo školy do pracovného života je náročný, dokonca aj pre ľudí s vysokou kvalifikáciou. V dôsledku toho dochádza k tzv. úniku mozgov.

Litva

Litva realizuje reformu pedagogického povolania s cieľom zvýšiť jeho atraktivnosť, kvalitu úvodnej odbornej prípravy učiteľov a kontinuálny profesijný rozvoj. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky je v Litve veľmi nízka, ale zručnosti žiakov, pokiaľ ide o čítanie a matematiku, sú pod priemerom EÚ. Podľa vnútroštátnych testov takmer jedna pätina 16-ročných študentov nemá základné znalosti a zručnosti. Miera účasti na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve je v porovnaní s priemerom EÚ nízka, pričom existujú výrazné rozdiely medzi mestskými a vidieckymi oblasťami. Vláda prijala niekoľko opatrení na zvýšenie miery účasti a kvality. Litva má najvyššiu mieru dosiahnutého terciárneho vzdelania z celej EÚ. Problémom je však aj naďalej kvalita a inovačné výsledky vysokoškolského vzdelávania, najmä kvalita vyučovania a poskytovania tzv. mäkkých zručností, ako aj praktická odborná príprava v rámci vysokoškolského vzdelávania. Len malé percento dospelých sa zúčastňuje na celoživotnom vzdelávaní. Odborné vzdelávanie a príprava sú pre študentov a ich rodičov stále neatraktívnou možnosťou, a preto je potrebné zlepšiť jeho kvalitu a spoluprácu s podnikmi.

Luxembursko

V Luxembursku sa na vzdelávaní a starostlivosti v ranom veku zúčastňujú prakticky všetky deti už od veku 4 rokov. Najnovšie opatrenia sa zameriavajú na zlepšenie kvality týchto služieb najmä s cieľom zmierniť sociálno-ekonomické znevýhodnenie. Podiel osôb, ktoré predčasne ukončia školskú dochádzku, je stále pod priemerom EÚ, ale v roku 2015 sa zvýšil. Na druhom stupni základného vzdelania sa všetci študenti učia dva cudzie jazyky. Trojjazyčné vzdelávanie je však pre mnohých študentov náročné a ovplyvňuje ich úspech vo všetkých vyučovacích predmetoch. Luxembursko má druhú najvyššiu mieru dokončeného terciárneho vzdelania v EÚ vo vekovej skupine od 30 do 34 rokov, pričom v posledných rokoch sa v tomto sektore výrazne zvýšilo financovanie.

Lotyšsko

Lotyšsko dosiahlo v posledných rokoch pozoruhodný pokrok pri znižovaní miery predčasného ukončenia školskej dochádzky a pri zvyšovaní miery dosahovania základných zručností. Postupne zavádza nový model financovania systému vysokoškolského vzdelávania, pričom jeho súčasťou je aj odmeňovanie kvality. Opatrenia týkajúce sa akreditácie sú sľubné, hoci ich vykonávanie je stále len v ranej fáze. Miera dosiahnutého terciárneho vzdelania je vysoká, výzvou je však aj naďalej zabezpečovanie absolventov pre odvetvia náročné na znalosti a prilákanie medzinárodných študentov. Odborné vzdelávanie a príprava prechádzajú zásadnou reformou, stále je však dosť priestoru na rozširovanie učenia sa na pracovisku a aktualizácie učebných osnov. Rodový rozdiel vo vzdelaní je problémom na všetkých úrovniach, pričom ženy výrazne prekonávajú mužov z hľadiska kvalifikácie, ako aj v ovládaní základných zručností.

Malta

Malta do svojho systému vzdelávania a odbornej prípravy výrazne investuje. Najnovšie pozitívne opatrenia v oblasti školského vzdelávania sa zameriavajú na modernizáciu učebných osnov, zlepšenie kvality vyučovania a podporu digitálnych zručností. Prechod zo školy na trh práce je ľahší než vo väčšine ostatných krajín EÚ. Napriek nedávnomu pokroku zostáva miera predčasného ukončenia školskej dochádzky druhá najvyššia v EÚ a miera dosiahnutého terciárneho vzdelania je stále nízka. Účasť dospelých s nízkou kvalifikáciou na celoživotnom vzdelávaní je pomerne nízka.

- Holandsko** Holandský systém vzdelávania patrí v EÚ medzi najlepšie, pokiaľ ide o účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom veku, podiel osôb so slabými výsledkami v skupine 15-ročných a dosiahnuté terciárne vzdelanie. Zmeny v systéme financovania vysokoškolského vzdelávania priniesli možnosť investovania do zlepšovania kvality, bude však potrebné starostlivo monitorovať vplyv na dostupnosť a nerovnosť vo vzdelávaní. Mimoriadne dôležité sú prijaté opatrenia na zvýšenie atraktívnosti učiteľského povolania, keďže sa očakáva nedostatok učiteľov. Výzvou zostáva prispôsobenie učebných metód vzdelávacím potrebám študentov v čoraz diverzifikovanejších triedach, aby študentom pomáhali a motivovali ich pri dosahovaní ich úplného potenciálu.
- Poľsko** Poľsko patrí medzi krajiny EÚ s najlepšimi výsledkami v oblasti predčasného ukončenia školskej dochádzky a dosahovania základných zručností, čelí však problémom pri vyučovaní prierezových zručností. Nová vláda spustila veľkú reformu školského vzdelávania. V posledných rokoch sa výrazne zvýšila účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom veku. Výzvou je však kvalita poskytovaných služieb, najmä pre deti vo veku do 3 rokov, pričom v prístupe k vzdelaniu stále existujú regionálne rozdiely. Najnovšie rozhodnutie o zvýšení veku začiatku povinnej školskej dochádzky na 7 rokov nie je v súlade s medzinárodnými poznatkami, ktoré zdôrazňujú dôležitosť učenia sa v ranom veku. Miera dosahovania terciárneho vzdelania je vysoká, výzvou je však aj naďalej kvalita vysokoškolského vzdelávania a jeho relevantnosť vzhľadom na potreby trhu práce. Vláda spustila významný proces konzultácií o budúcnosti poľského systému vysokoškolského vzdelávania. Kvalita a relevantnosť odborného vzdelávania a prípravy vzhľadom na trh práce sú stále obmedzené. Zavádza sa nová forma duálneho vzdelávania. Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní patrí medzi najnižšie v EÚ a úroveň základných zručností u dospelých je tiež relatívne nízka, najmä v oblasti IKT. Krokom vpred je zavedenie integrovaného systému kvalifikácií a národného kvalifikačného rámca.
- Portugalsko** Portugalská vláda oznámila skupinu opatrení na zlepšenie rovnosti vo vzdelávaní a na boj proti zlyhávaniu v školách. Rozpočet na vzdelávanie na rok 2016 nie je oproti predošlému roku oveľa vyšší, predpokladá sa, že finančná podpora pre reformy sa získa z vyššej efektívnosti výdavkov a poklesu počtu študentov opakujúcich ročník. Čoraz väčší význam v učebných osnovách nadobúdajú občianska a medzikultúrna výchova a posilňuje sa aj začleňovanie migrantov do vzdelávacieho systému. Klesajúci trend v zápise na univerzity spolu s vysokou mierou vysokokvalifikovaných Portugalcov, ktorí odchádzajú do iných európskych krajín, zhoršujú demografickú krízu v krajine a mohli by ohroziť jej konkurencieschopnosť. Nové technické kurzy odbornej prípravy v rámci vysokých škôl zvyšujú počet študentov na polytechnických inštitútoch a otvárajú nové možnosti spolupráce s podnikateľským sektorom.
- Rumunsko** Rumunsko modernizuje školské učebné osnovy tak, aby sa posilnilo vyučovanie na základe kompetencií. Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa v roku 2015 naďalej zvyšovala a je tretou najvyššou v EÚ. Najmä študenti z vidieckych oblastí, chudobných rodín a rómskeho pôvodu sú ohrození rizikom nedokončenia školy a vzdelanostnou chudobou. Po zavedení podmienených prevodov hotovosti pre deti z chudobných rodín sa očakáva nárast účasti na predškolskom vzdelávaní. Zvýšilo sa dosahovanie terciárneho vzdelania, ktoré sa teraz blíži k vnútroštátnemu cieľu. Stále však patrí medzi najnižšie v EÚ a pretrváva aj problém zaistenia súladu medzi trhom práce a vysokoškolským vzdelaním. Kvalifikácia získaná v rámci odborného vzdelávania a prípravy a príslušné učebné osnovy nie sú dostatočne prispôbené potrebám trhu práce a účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní je najnižšia v EÚ. Verejné výdavky na vzdelávanie sú stále veľmi nízke aj napriek istým zlepšeniam.
- Švédsko** Švédsko výrazne investuje do vzdelávania a odbornej prípravy, pričom všeobecné štátne výdavky na vzdelávanie patria k najvyšším v EÚ. Švédsko má jednu z najvyšších mier dosiahnutého terciárneho vzdelania vo vekovej skupine 30 až 34 rokov a miera zamestnanosti čerstvých absolventov terciárneho štúdia je

veľmi vysoká. Výsledky školského vzdelávania, pokiaľ ide o ovládanie základných zručností, sa za posledných 10 rokov sústavne zhoršujú. To by sa mohlo v budúcnosti premietnuť do poklesu úrovne zručností dospelých. Problémom sú zväčšujúce sa rozdiely vo výsledkoch medzi študentmi narodenými vo Švédsku a študentmi narodenými v zahraničí, v systéme s väčším výberom škôl sa môže zvyšovať segregácia. Aj keď je začlenenie veľkého počtu novopríchodzích študentov do vzdelávacieho systému veľkou výzvou, Švédsko môže úspešne stavať na svojej politickej tradícii a svojom súčasnom úsilí.

Slovinsko

Slovinsko už vďaka rastúcemu počtu ľudí s terciárnym vzdelaním a nízkej miere predčasného ukončenia školskej dochádzky splnilo svoje národné ciele podľa stratégie Európa 2020. Vzhľadom na meniace sa demografické trendy veľkou výzvou zachovanie konsolidovanej siete škôl a efektívneho systému financovania škôl. Zvyšuje sa aj podiel absolventov terciárneho vzdelania v počte nezamestnaných, čo poukazuje na problém zamestnatelnosti mladých ľudí. V sektore vysokoškolského vzdelávania prebiehajú reformy, ktorých cieľom je zvýšiť mieru dokončenia vzdelania, nabádať na internacionalizáciu a posilniť vnútornú kontrolu kvality. Veľa mladých ľudí sa zúčastňuje na odbornom vzdelávaní, znovu sa však zavádza učňovská príprava, aby sa do prípravy ešte viac zapojili zamestnávateľia a aby sa zlepšil prechod na trh práce.

Slovensko

Nová vláda začala s ambicióznymi reformami na všetkých úrovniach vzdelávania a začala s prípravami 10-ročnej stratégie v oblasti vzdelávania. Zaviazala sa tiež, že sa bude zapájať do rozsiahlych konzultácií na podporu týchto procesov. Silný vplyv na študijné výsledky má sociálno-ekonomické zázemie žiakov, pričom je potrebné zvýšiť účasť Rómov na všeobecnom vzdelávaní. Hoci miera predčasného ukončenia školskej dochádzky zostáva v porovnaní s EÚ naďalej nízka, od roku 2010 sa neustále zvyšuje a je osobitne vysoká vo východných regiónoch a v prípade Rómov. Posilňujú sa kapacity vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve s cieľom umožniť vyššiu mieru účasti. To by mohlo pomôcť predovšetkým pri zlepšovaní študijných výsledkov sociálno-ekonomicky znevýhodnených žiakov. Kľúčom k zlepšeniu študijných výsledkov a zníženiu nerovnosti v oblasti vzdelávania bude zvyšovanie atraktívnosti učiteľského povolania medzi talentovanými mladými ľuďmi a skvalitnenie všetkých fáz vzdelávania učiteľov. Vysokoškolský sektor prechádza rozsiahlou reformou v oblasti akreditácie, financovania, spolupráce so zamestnávateľmi a rozširovania sociálneho zloženia študentov.

Spojené kráľovstvo

Napriek rozdielnemu prístupu k riešeniu určitých problémov sú výsledky vzdelávacích systémov v Spojenom kráľovstve v mnohých oblastiach sledovaných v rámci Vzdelávania a odbornej prípravy do roku 2020 dobré. Spojené kráľovstvo má veľmi vysokú mieru dosahovania terciárneho vzdelania a klesá aj miera predčasného ukončenia školskej dochádzky. V porovnaní s inými krajinami EÚ má Spojené kráľovstvo dobré výsledky, pokiaľ ide o účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve pre deti od 4 rokov a o účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní. Medzi hlavné výzvy vzdelávacích systémov Spojeného kráľovstva patrí zlepšovanie úrovne základných zručností 15-ročných študentov (najmä matematiky v prípade dievčat) a rozšírenie prístupu k vysokoškolskému vzdelávaniu pre študentov zo znevýhodneného sociálno-ekonomického prostredia. Prebiehajú tu ambiciózne reformy systému zručností s cieľom zlepšiť kvalitu a transparentnosť možností odbornej prípravy pre osoby vo veku od 16 rokov ako rovnocennej alternatívy akademického vzdelania.

Monitor vzdelávania a odbornej prípravy – analýza jednotlivých krajín

Monitor vzdelávania a odbornej prípravy pozostáva zo zväzku 1, ktorého súčasťou je analýza z nadnárodného pohľadu a pohľadu tematických hľadísk, a zväzku 2, ktorý pozostáva z 28 správ o jednotlivých členských štátoch. Súčasťou každej správy o jednotlivé krajine je rámček, v ktorom sa predstavuje aktuálny problém danej krajiny:

Krajina	Téma
Rakúsko	Začlenenie utečencov do vzdelávania a odbornej prípravy
Belgicko	Reforma povinnej školskej dochádzky vo francúzskej komunite (<i>Pacte pour un Enseignement d'Excellence, 2015 – 2025</i>)
Bulharsko	Zmeny zavedené zákonom o predškolskom a školskom vzdelávaní
Cyprus	Nový systém na zabezpečenie kvality a akreditácií vo vysokoškolskom vzdelávaní
Česká republika	Vzdelávanie rómskych detí a inkluzívne vzdelávanie
Nemecko	Začlenenie utečencov do vzdelávania a odbornej prípravy
Dánsko	Začleňovanie utečencov a žiadateľov o azyl prostredníctvom vzdelávania
Estónsko	Reforma siete vyšších stredných škôl
Grécko	Vnútroštátny dialóg o vzdelávaní
Španielsko	Predčasné ukončovanie školskej dochádzky a nová možnosť voľby základného odborného vzdelávania a prípravy
Fínsko	Začlenenie utečencov do vzdelávacieho systému
Francúzsko	Mobilizácia vzdelávania a výskumu na boj proti násilnej radikalizácii
Chorvátsko	Pokračujúca debata o reforme učebných osnov
Maďarsko	Duálne programy vo vysokoškolskom vzdelávaní
Írsko	Nová „Národná stratégia zručností 2025 – Budúcnosť Írska“
Taliansko	Riešenie problému zníženého financovania a počtu učiteľov
Litva	Zatraktívnenie učiteľského povolania
Luxembursko	Výzvy spojené s trojjazyčným vzdelávaním
Lotyšsko	Vytvorenie inkluzívnejšieho vzdelávania žiakov so špeciálnymi potrebami
Malta	Zlepšenie počiatočného vzdelávania učiteľov a kontinuálneho profesijného rozvoja
Holandsko	„Excelentné školy“
Poľsko	Reforma školského vzdelávania z roku 2016
Portugalsko	Spolupráca medzi inštitúciami vysokoškolského vzdelávania a podnikateľským sektorom
Rumunsko	Rozdiely vo vzdelávaní medzi mestom a vidiekom
Švédsko	Začlenenie novopríchádzajúcich študentov do vzdelávacieho systému
Slovinsko	Správne nastavená reforma vysokoškolského vzdelávania
Slovensko	Vzdelávanie rómskych detí a inkluzívne vzdelávanie
Spojené kráľovstvo	Prechod k úplnej autonómii škôl v Anglicku

Monitor vzdelávania a odbornej prípravy – webové stránky a nástroj vizualizácie

Zväzky 1 a 2 Monitoru vzdelávania a odbornej prípravy spolu s jeho nástrojom vizualizácie a interaktívnymi mapami nájdete na adrese:

ec.europa.eu/education/monitor

AKO ZÍSKAŤ PUBLIKÁCIE EÚ

Bezplatné publikácie:

- jeden kus:
prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- viac kusov alebo plagátov/máp:
na zastúpeniach Európskej únie (http://ec.europa.eu/represent_sk.htm); v delegáciách, ktoré sídlia v nečlenských krajinách EÚ (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sk.htm); kontaktovaním služby Europe Direct (http://europa.eu/eurodirect/index_sk.htm);
na bezplatnom telefónnom čísle 00 800 6 7 8 9 10 11 (v rámci EÚ) (*).

(*). Za poskytnutie informácií sa neplatí, podobne ako za väčšinu hovorov (niektorí mobilní operátori, verejné telefónne automaty alebo hotely si však môžu účtovať poplatok).

Platené publikácie:

- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

